

การศึกษาแนวทางการออกแบบเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา: กรณีศึกษาเทศบาลนครสงขลา

Study of Design Guidelines to Enhance the Potential of Undeveloped Public Open Spaces: A Case Study of Songkhla Municipality

ณัฐนิภารณ์ น้อยเสียง¹, วีระวัฒน์ อุ่นเสนา² และ ชลัท ทิพากรเกียรติ³

Nattaneeporn Noisangiam¹, Weerawat Ounsaneha² and Chalut Tipakornkiat³

Received: 22 July 2024

Revised: 21 November 2024

Accepted: 20 January 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาในมิติที่แสดงให้เห็นถึงพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้ใช้ เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่และเป็นฐานข้อมูลในการออกแบบและพัฒนาพื้นที่สาธารณะแก่เทศบาลนครสงขลาในอนาคต งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ร่วมกับสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โล่งสาธารณะเบื้องต้นด้วยการใช้แผนที่ Google Earth โดยมีเครื่องมือสอบถามกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 200 คน เพื่อได้ข้อมูลพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและรูปแบบกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาแต่มีศักยภาพเพื่อรองรับการทำกิจกรรมของผู้อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา 2 พื้นที่ คือ ลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา และลานคลองขวาง แนวคิดการออกแบบเพื่อให้ทุกกลุ่มคน (Universal design) เข้ามาทำกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียมกันและมีภูมิทัศน์ที่ร่มรื่นกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นประเด็นสำคัญที่ควรนำมาพิจารณา

คำสำคัญ: แนวทางการออกแบบ, พื้นที่สาธารณะ, เทศบาลนครสงขลา

¹ อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

² อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลักษณ์ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

³ อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

¹ Lecturer, Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya

² Lecturer, Faculty of Science and Technology Valaya Alongkorn Rajabhat University

³ Lecturer, Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Srivijaya

Abstract

This research aims to study the dimensions that highlight undeveloped public spaces and the types of activities that align with the users, to propose design guidelines that enhance the potential of these spaces and serve as a database for designing and developing public spaces for Songkhla Municipality in the future. This study employs a mixed-methods research approach, gathering both quantitative and qualitative data, along with an initial survey of the physical characteristics of public open spaces using Google Earth maps. A purposive sampling method was used to collect data from a sample group of 200 individuals to obtain information about undeveloped public spaces and activity patterns. The study results indicate that there are two undeveloped public spaces with potential to support activities for residents in the Songkhla Municipality area: The open space in front of the Songkhla National Museum and the Khlong Khwang open space. The design concept focuses on universal design to allow all groups of individuals to participate equally in activities, featuring a landscape that is harmoniously integrated with the environment. It is crucial to consider allowing all groups of individuals to participate in expressing their opinions as an important aspect of the design process.

Keywords: Design Guidelines, Public Spaces, Songkhla Municipality

บทนำ

การพัฒนาเมืองเพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการโยกย้ายจำนวนประชากรจากชนบทสู่เมืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่เพียงแต่ส่งผลให้เกิดปัญหาการรกล้ำพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย มีผลให้พื้นที่สาธารณะในเมืองลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญที่มีผลเชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของประชากรและทัศนียภาพเมือง

ทั้งนี้ การใช้พื้นที่สาธารณะ (Public space) เขมโซต ภูประเสริฐ และคณะ (2564) แสดงความคิดเห็นว่าเป็นแนวคิดเริ่มต้นแบบตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับการคำนึงถึงการออกแบบพื้นที่ที่ดีจะสามารถดึงดูดให้คนเข้ามาใช้งาน โดยที่ Jacob (1961) และ (Gehl, 1987) กล่าวถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะที่มีความสำคัญกับเมืองในแง่การเป็นพื้นที่สร้างชีวิตชีวาให้กับเมืองจากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งพื้นที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมได้นั้นจำเป็นที่จะต้องมีความปลอดภัยที่มี

มีศักยภาพ และผู้คนสามารถเข้าถึงการใช้พื้นที่ได้ง่ายโดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาต โดยที่ พุฒพัฒน์ คำวชิระพิทักษ์ และวารลักษ์ณ์ คงอ้วน (2565) เพิ่มเติมความสำคัญของพื้นที่สาธารณะไว้ว่าพื้นที่บริเวณใดสามารถส่งเสริมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงศักยภาพของพื้นที่ให้แก่เมือง ประเด็นการออกแบบพื้นที่ ญัฐนิภรณ์ น้อยแสงยม และชลัท ทิพาการเกียรติ (2566) มีความเห็นสอดคล้องกับ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ (2561) ที่ว่านอกจากการพัฒนาพื้นที่ที่มีความสำคัญแล้ว การออกแบบเพื่อให้ทุกกลุ่มคน (Universal design) เข้ามาใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกันมากที่สุดย่อมเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยโดยไม่มีข้อจำกัดด้านอายุและร่างกาย

เทศบาลนครสงขลาเป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการบริการ รวมถึงด้านการศึกษา สถานการณ์การพัฒนาเมืองเพื่อ

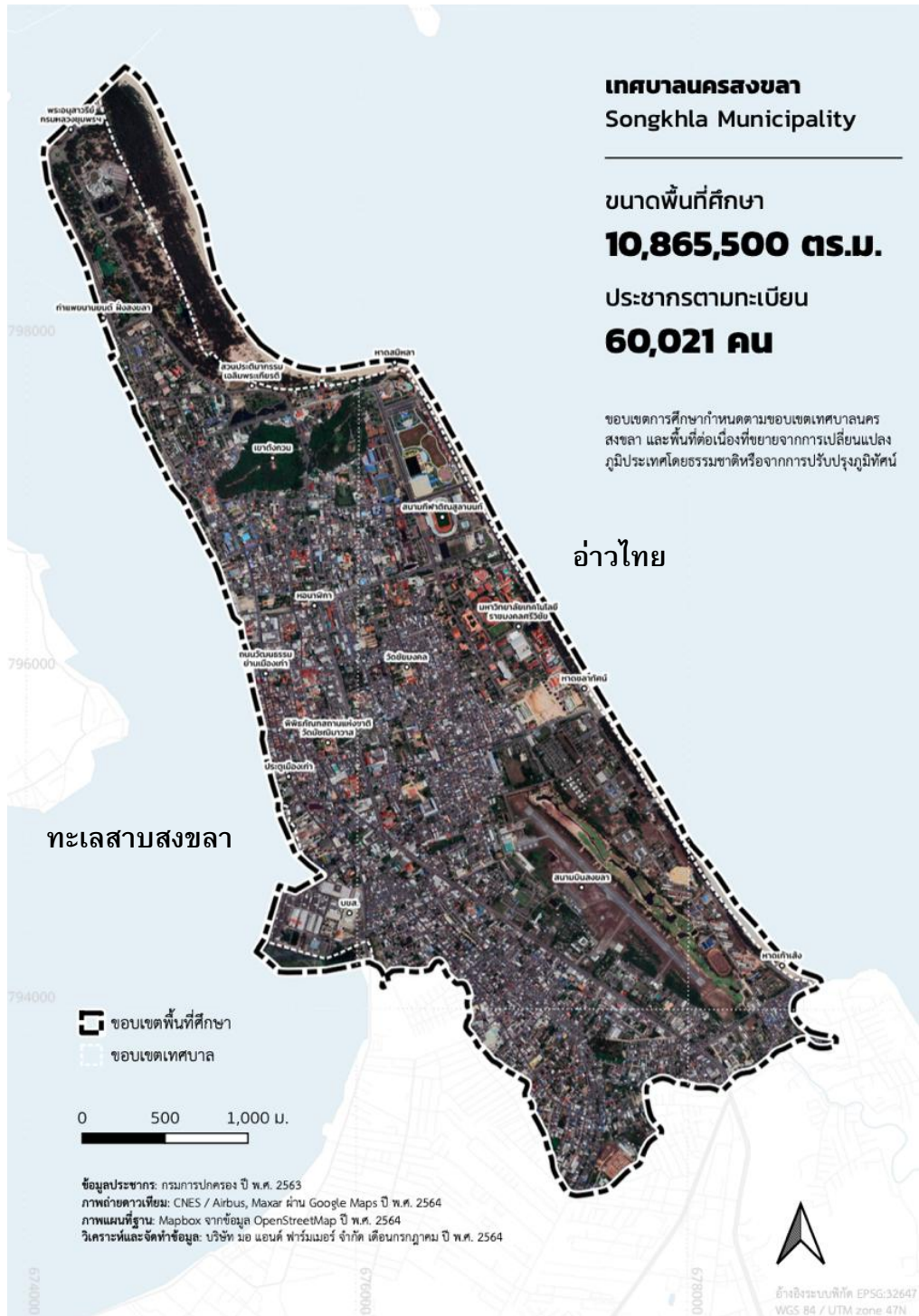
ตอบรับการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อจำนวนประชากรเมืองและความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นแต่ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ไม่เพียงพอส่งผลให้เทศบาลนครสงขลาขาดแคลนพื้นที่สาธารณะทั้งในรูปแบบพื้นที่ประเภทสวนสาธารณะ พื้นที่รกร้างที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ปัจจุบันเทศบาลนครสงขลาได้จัดทำแผน นโยบาย และโครงการเพื่อแก้ปัญหาไว้ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566 – 2570) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (เทศบาลนครสงขลา, 2566) หากแต่ยังขาดรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการทำกิจกรรมของผู้ใช้งานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาศักยภาพของพื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้ใช้เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบที่ส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะเทศบาลนครสงขลา และเป็นฐานข้อมูลในการออกแบบและพัฒนาพื้นที่สาธารณะแก่เทศบาลนครสงขลาในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) คณะผู้วิจัยสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โล่งสาธารณะเบื้องต้นด้วยการใช้แผนที่ Google Earth ร่วมกับการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ศึกษา คือ เทศบาลนครสงขลา โดยภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ระหว่างทะเลสาบสงขลาทางด้านตะวันตก และทะเลอ่าวไทยทางด้านตะวันออก ขนาดพื้นที่ 10,865,500 ตารางเมตร และมีประชากรตามทะเบียน 60,021 คน ลักษณะกายภาพมีรูปร่างเป็นหาดแคบยาวตามแนวทิศใต้สู่ทิศเหนือลงสู่ทะเล พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่ตั้งส่วนราชการ และเพื่อพักอาศัยที่มีรูปแบบการตั้งชุมชนทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตก โดยมีพื้นที่โล่งชายฝั่งทะเลตามแนวยาวบริเวณด้านทิศตะวันออกในลักษณะชุมชนแออัดที่มีการขยายตัวกระจายลงไปทางด้านทิศใต้ตามข้อจำกัดของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภูมิศาสตร์ที่ตั้งเทศบาลนครสงขลา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างชุมชนที่มีพื้นที่โล่งสาธารณะ เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) พิจารณาจากตัวแทนของประชากรกลุ่มเป้าหมายหลักที่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาไม่ต่ำกว่า 1 ปี ได้แก่ ประชาชนชุมชนที่ไม่มีพื้นที่สาธารณะทำกิจกรรมในชุมชน 30 ชุมชน ตัวแทนกลุ่มตัวอย่างอาศัยในชุมชนจำนวนทั้งสิ้น 170 คน รวม 200 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและรูปแบบกิจกรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการที่ไม่มีการกำหนดรูปแบบและโครงสร้างคำถาม ร่วมกับการใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยแบบสำรวจพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตั้งของพื้นที่ ข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพ ข้อมูลรูปแบบกิจกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปประเมินเพื่อออกแบบพื้นที่

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอการสัมภาษณ์ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การจำแนกข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผล จากนั้นนำข้อมูลมาแปรผลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการบรรยาย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าร้อยละ จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการบรรยาย ตาราง และกราฟ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งหัวข้อได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) สำรวจพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา 2) แนวทางการออกแบบและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะเทศบาลนครสงขลา

1. ผลการสำรวจและข้อมูลแบบสอบถาม ร่วมกับการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินการใช้พื้นที่สาธารณะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ร้อยละ 39 ไม่มีพื้นที่สาธารณะทำกิจกรรมในชุมชนต้องใช้ถนนหรือทางเท้าในชุมชนทำกิจกรรม ร้อยละ 32 ใช้พื้นที่ศาลาเอนกประสงค์ในชุมชน และร้อยละ 29 ใช้พื้นที่ศาลาเอนกประสงค์ในชุมชนทำกิจกรรมประเด็นรูปแบบกิจกรรมร้อยละ 49 ต้องการพื้นที่สวนสาธารณะและสวนสุขภาพ พร้อมเครื่องออกกำลังกายกลางแจ้งเพื่อผ่อนคลายและใกล้ชิดธรรมชาติ ร้อยละชุมชน ร้อยละ 25 ต้องการลานกีฬาสำหรับกิจกรรมทุกช่วงวัย ร้อยละ 26 ต้องการสนามเด็กเล่น ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาประเด็นพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาแต่มีศักยภาพที่เหมาะสมต่อการนำมาพัฒนาเพื่อรองรับการทำกิจกรรมของผู้อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลาโดยกำหนดพื้นที่ร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย (ภาคประชาชน) จำนวน 5 พื้นที่ดังนี้ 1) ที่โล่งลานหน้าพิพิธภัณฑสถาน 2) ลานจอดรถย่านเมืองเก่าสงขลา 3) เกาะกลางถนนรามวิถี 4) คลองขวาง และ 5) ชุมชนวัดหัวป้อม พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้ปรับปรุงลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา ร้อยละ 42 รองลงมา ลานคลองขวาง ร้อยละ 37 และลานจอดรถย่านเมืองเก่าสงขลา ร้อยละ 21 ตามลำดับ

ทั้งนี้ คณะวิจัยได้นำข้อมูลจากการสำรวจทางกายภาพมาเป็นข้อพิจารณา ร่วมกับแบบสอบถาม พบว่า พื้นที่สาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาแต่มีศักยภาพที่เหมาะสมต่อการนำมาพัฒนาเพื่อรองรับการทำกิจกรรมของผู้อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา ประกอบด้วย ดังภาพที่ 2 1) ลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา มีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ลานโล่งกลางแจ้ง อยู่ในการดูแลของเทศบาลนครสงขลา ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ที่ดินช่วงเวลากลางวันเป็นลานจอดรถ ช่วงเวลากลางคืนพื้นที่บางส่วนถูกใช้

ประโยชน์เป็นตลาดได้รุ่งส่งผลเสียสภาพแวดล้อม
ที่ลดคุณค่าอาคารพิพิธภัณฑที่ที่เป็นอาคารสำคัญ
ด้านประวัติศาสตร์

2) ลานคลองขวาง มีความสำคัญใน
ฐานะเป็นคลองธรรมชาติคู่กับเมืองสงขลามาดั้งแต่
อดีต ทำหน้าที่ระบายน้ำฝนและน้ำทิ้งจากบ้าน

เรือนราษฎรลงสู่ทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันน้ำใน
คลองขวางตื้นเขินและมีสภาพเน่าเสียหน่วยงาน
ท้องถิ่นจะได้ทำผนังคอนกรีตกันดินตลิ่งพังและปิด
ด้านบนเป็นลานคอนกรีตลาดแข็ง (พุทธพร ส่องศรี,
2564) มีผลต่อความร่มรื่นของสภาพแวดล้อมของ
ชุมชนตลอดแนวความยาวคลอง

1 ลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

2 คลองขวาง

ภาพที่ 2 พื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพที่เหมาะสมต่อการนำมาพัฒนา

หลังการได้ข้อมูลพื้นที่สาธารณะที่ยัง
ไม่ได้รับการพัฒนา ข้อคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์
และแบบสอบถามนำมาเป็นแนวคิดหลักใช้ประกอบ

แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพพื้นที่
มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สถานการณ์พื้นที่สาธารณะเทศบาลนครสงขลา

พื้นที่	การเข้าถึง	การดูแลพื้นที่	แนวทางการพัฒนาพื้นที่
ลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา	เข้าถึงได้อย่างอิสระ 3 ด้าน โดยไม่มีการปิดกั้น ด้านหน้า เชื่อมต่อกับเส้นทางสัญจรหลัก พื้นที่ด้านในเชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลา	พื้นที่มีลักษณะลานโล่งกลางแจ้งขนาดใหญ่ ใช้เป็นลานจอดรถ สภาพแวดล้อมขาดการบำรุงรักษา ไม่มีการติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับผู้เข้ามาใช้พื้นที่	1) ปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวปลูกต้นไม้เพิ่มความร่มรื่น และเปิดพื้นที่ริมน้ำเป็นพื้นที่ชมทิวทัศน์และลานกิจกรรม ประเพณี 2) ความปลอดภัย ติดตั้งระบบไฟฟ้าส่องสว่างโดยรอบพื้นที่ 3) จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับผู้คนที่มาทำกิจกรรม เช่น ห้องน้ำ ที่นั่ง 4) กิจกรรม ควรมีสมาชิกเด็กเล่นและเครื่องออกกำลังกายในรูปแบบอุปกรณ์ที่ทุกกลุ่มคนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้
ลานคลองขวาง	- เข้าถึงได้อย่างอิสระโดยไม่มีการปิดกั้นโดยรอบพื้นที่ - ลักษณะทางกายภาพที่แคบและยาวเป็นข้อจำกัดด้านการดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ - พื้นผิวคอนกรีตลาดแข็งเป็นข้อกังวลเรื่องสภาพแวดล้อมที่ร้อนและความปลอดภัยของผู้คนที่ใช้พื้นที่ทำกิจกรรม	- เป็นพื้นที่ออกกำลังกายและพักผ่อนของชุมชนใกล้เคียงด้านความปลอดภัย - ไม่พบว่ามีติดตั้งระบบไฟฟ้าส่องสว่างและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นข้อจำกัดการใช้งานได้เฉพาะช่วงเวลาเช้าและเวลาเย็นเท่านั้น	1) ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามเหมือนในอดีต ปัจจุบันพื้นผิวลาดแข็งทำให้อุณหภูมิโดยรอบพื้นที่ค่อนข้างร้อนเวลากลางวัน การนำต้นไม้ช่วยเสริมบรรยากาศความร่มรื่น 2) ด้านความปลอดภัย ติดตั้งระบบไฟฟ้าส่องสว่างโดยรอบพื้นที่ 3) สิ่งอำนวยความสะดวกรองรับผู้คนที่มาทำกิจกรรม เช่น ที่นั่ง ห้องน้ำ ป้ายข้อมูล

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปความต้องการพัฒนาพื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา และเป็นข้อมูลนำไปสู่การออกแบบที่คำนึงถึงคนทั้งมวลสามารถใช้พื้นที่ทำกิจกรรมประจำวันได้อย่างเท่าเทียมกันหากแต่มีการแบ่งขอบเขตพื้นที่การใช้งานอย่างชัดเจนและศักยภาพของพื้นที่รูปแบบภูมิทัศน์สวยงาม มีความร่มรื่น กิจกรรมมีความหลากหลาย สามารถสรุปแนวทางการออกแบบลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ดังรายละเอียด

แนวทางการออกแบบลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ได้แบ่งพื้นที่กิจกรรม 3 ส่วน ได้แก่ 1) พื้นที่ด้านหน้าซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อให้มีความสำคัญกับอาคารพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์โดยเปิดมุมมองด้วยลานเปิดโล่งสีเขียวและต้นไม้ด้านหน้าเพื่อไม่ให้บดบังสายตา

และเสริมความสง่างามให้อาคารและสภาพแวดล้อม 2) พื้นที่ตรงกลางปรับปรุงเป็นพื้นที่กิจกรรมสำหรับใช้งานทุกกลุ่มวัยซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่สีเขียวและต้นไม้ใหญ่ที่เสริมบรรยากาศที่สง่าร่มรื่น

โดยแบ่งพื้นที่กิจกรรมกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ และส่วนนั่งพักผ่อน ด้วยการนำรูปแบบเส้นโค้งของคลื่นมาประยุกต์ใช้เป็นทางเดินเพื่อให้มีความรู้สึกเคลื่อนไหว สนุกสนาน เข้าถึงได้อย่างอิสระโดยรอบ 3) พื้นที่ด้านในติดทะเลสาบสงขลาปรับปรุงเป็นพื้นที่ลานโล่งพักผ่อนชมวิวและลานกิจกรรมเพื่อรองรับกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยลานคอนกรีตแบบขั้นบันไดเชื่อมต่อด้วยพื้นที่สีเขียวและต้นไม้เพื่อเสริมบรรยากาศร่มรื่นโดยรอบพื้นที่ ดังภาพที่ 3

1 ลานจอด 2 พื้นที่สีเขียว 3 สนามเด็กเล่น/ทางเดิน 4 ลานชมวิว/ลานกิจกรรม 5 ที่นั่ง

ภาพที่ 3 แนวทางการออกแบบและบรรยากาศลานโล่งหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สำหรับ แนวทางการออกแบบพื้นที่ลานโล่งสาธารณะคลองขวางซึ่งเป็นคลองธรรมชาติที่เชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลา กำหนดรูปแบบแนวทางการปรับปรุงพื้นที่โดยให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพของคลองขวางและสะท้อนบรรยากาศในอดีต พร้อมส่งเสริมคุณค่าบรรยากาศความร่มรื่นแก่ชุมชนใกล้เคียงและผู้ใช้พื้นที่ทำกิจกรรม

ตลอดความยาวคลอง ซึ่งประกอบด้วย การเปิดผิวหน้าแผ่นดินดินตาดแข็งเพื่อให้น้ำได้รับการเติมอากาศและลดการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์พาหนะน้ำโรคพร้อมปรับปรุงน้ำเน่าเสียดังภาพที่ 4 และเพิ่มทางเดินเท้าริมคลอง สำหรับพื้นที่เชื่อมต่อกองขวางและชุมชนโดยรอบทำการปรับปรุงผิวจราจรและจำกัดความเร็วรถ ดังภาพที่ 5

- 1 ลานจอดรถ
- 2 แนวปรับปรุงคลองขวาง
- 3 คลองขวางในอดีต
- 4 คลองขวางปัจจุบัน

ภาพที่ 4 แนวทางการออกแบบพื้นที่ลานโล่งสาธารณะคลองขวาง (1) สภาพคลองขวางในอดีต (3) สภาพคลองขวางปัจจุบัน (4)

ภาพที่ 5 แนวทางการออกแบบและบรรยากาศพื้นที่ลานโล่งสาธารณะคลองขวาง

อภิปรายผล

การออกแบบเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครสงขลา จากผลการวิจัย ข้อมูลการสำรวจกายภาพพบว่า พื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาที่มีศักยภาพสูงตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองเขตเทศบาลนครสงขลา คือ พื้นที่ลานหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา และลานคลองขวาง ซึ่งพื้นที่ทั้ง 2 มีโอกาสที่จะนำมาปรับปรุง พัฒนา เพื่อส่งเสริมศักยภาพให้เป็นพื้นที่กิจกรรมที่ของเมืองตามความต้องการของประชาชนผู้ใช้งาน อย่างไรก็ตามข้อพิจารณาแนวทางการออกแบบเพื่อพัฒนาพื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาของพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง นำหลักการออกแบบเพื่อทุกกลุ่มคน (Universal design) (ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2561) มากำหนดกิจกรรมและปรับปรุงพื้นที่เพื่อให้เกิดความสะดวกตามความต้องการของผู้ใช้งานทุกกลุ่มวัยซึ่งจะสามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามาทำกิจกรรมสอดคล้องกับแนวคิดของ Jacob (1961), Gehl (1987), เขมโซต ภูประเสริฐ และคณะ (2564) ข้อเด่นของพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง ที่ไม่มีการปิด

ล้อมทำให้การเข้า-ออก สะดวกด้วยการสัญจรการเดินทางและรถยนต์ การแบ่งพื้นที่กิจกรรมตามกลุ่มผู้ใช้งานด้วยการใช้เส้นโค้งสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ ด้านการปรับสภาพแวดล้อมปรับภูมิทัศน์โดยรอบที่สร้างบรรยากาศโดยรอบให้ผู้ใช้มีความรู้สึกร่มรื่นและสวยงามด้วยการปลูกต้นไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียว พร้อมเพิ่มจุดไฟฟ้าส่องสว่างในพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการออกแบบเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่โล่งสาธารณะที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา พบว่า

1) ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ที่ถูกขนาบด้วยทะเลสาบสงขลาด้านตะวันตก ทะเลอ่าวไทยด้านตะวันออก และความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นส่งผลให้เทศบาลนครสงขลาขาดแคลนพื้นที่สาธารณะทั้งในรูปแบบพื้นที่ประเภทสวนสาธารณะในชุมชนและพื้นที่รกร้างที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

2) จากการศึกษพบว่า พื้นที่ลานหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา และลานคลองขวาง เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง และมีโอกาสที่จะ

นำมาปรับปรุง พัฒนา เพื่อส่งเสริมศักยภาพให้เป็นพื้นที่สาธารณะรองรับการทำกิจกรรมที่หลากหลายของเมืองตามความต้องการของประชาชนผู้ใช้งาน การวิจัยครั้งนี้จึงเลือกพื้นที่ทั้ง 2 แห่งมาทำการศึกษา

3) การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design) แบ่งพื้นที่กิจกรรมตามกลุ่มผู้ใช้งานอย่างเท่าเทียมกันทุกคน แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่ผู้ใช้พื้นที่ต้องการนอกจากการพัฒนาพื้นที่ด้านกายภาพ 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ การเพิ่มจุดไฟฟ้าส่องสว่างเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ใช้พื้นที่ในเวลากลางคืน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่มีภูมิทัศน์ที่ให้ความร่มรื่นและสวยงาม นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมที่ควรคำนึง ได้แก่ การติดตั้งป้ายข้อมูล ถึงขยะ หอ้งน้ำ

4) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าเพื่อให้แนวทางการพัฒนาพื้นที่ครอบคลุมความเห็นกลุ่มประชากรทุกภาคส่วนเข้ามามีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นรูปแบบแนวทางการพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้หน่วยงานที่มีบทบาทรับผิดชอบควรพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและแผนการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในการสนับสนุนทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ขอขอบคุณบริษัท มอร์ แอนด์ ฟาร์มเมอร์ จำกัด ที่ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือการทำแผนที่ในการศึกษาวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- เขมโซต ภูประเสริฐ, ภัทระ ไมตรีรัตน์ และเมธาวิณ เถาว์ชาลี. (2564). *วารสารวิชาการ พลังงานและสิ่งแวดล้อมในอาคาร*, 4(1), 92–115.
- ณัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม และชลัท ทิพากรเกียรติ. (2566). *แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลนครสงขลา. วิศวกรรมสารบัณฑิต*, 13(2), 124–149.
- ไทรรัตน์ จารุทัศน์. (2561). *การออกแบบเพื่อทุกคน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลนครสงขลา. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570)*. https://songkhlaicity.go.th/2020/files/com_strategy/2022-08_96e47bdedbf4ab.pdf
- พุ่มพัฒน์นิ น คำวชิระพิทักษ์ และวราลักษณ์ คงอ้วน. (2565). *การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อตอบรับกับแนวคิดเมืองกระชับ: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 16(1), 106–120.
- พุทธพร ส่องศรี. (2564). *“คลองขวาง” ใช้งานอดีตถึงปัจจุบันเมืองสงขลา*. <https://www.hatyaifocus.com/บทความ/2533-เรื่องราวหาดใหญ่-ประวัติ%2Bท่าเรือคลองขวาง>
- Gehl, J. (1987). *Life between buildings*. Island Press.
- Jacob, J. (1961). *The death and life of great American cities*. https://academia.edu/31943664/_Jane_Jacobs_The_Death_and_Life_of_Great_American